

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ
RESEARCH INSTITUTE FOR TOURISM

ΡΩΣΙΚΟΣ ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Γεώργιος Χ. Κάτσος

Μελέτες: 20

Αθήνα, 2005

Τυπώθηκε από τις εκδόσεις ΜΙΧΑΛΗΣ ΤΟΥΜΠΗΣ Α.Ε.
Νίσιζα Καρελά, Κορωπί, Αττική
Τηλ.: +30 210 6029974, Fax: +30 210 6646856
Διαδίκτυο: <http://www.toubis.gr>

Σελιδοποίηση: Ράνια Τσιλογιαννοπούλου

Το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) ιδρύθηκε το 1996 με πρωτοβουλία των επιχειρηματικών φορέων, που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού, και με συμπαράσταση προσωπικοτήτων της οικονομικής ζωής και του πνευματικού κόσμου της χώρας. Βασικός καταστατικός σκοπός του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων είναι η εκπόνηση επιστημονικώς θεμελιωμένων μελετών, αναφερομένων στα προβλήματα της τουριστικής οικονομίας και γενικότερα της ελληνικής οικονομίας. Πρόκειται ουσιαστικώς για μελέτες εφαρμοσμένης έρευνας που έχουν επιδίωξη την διατύπωση προτάσεων, δυναμικώς χρήσιμων, για την διαμόρφωση πολιτικών προαγωγικών του τουρισμού και της οικονομίας.

Η εξασφάλιση διατηρήσιμης μακροπρόθεσμης αναπτύξεως της τουριστικής βιομηχανίας, δηλ. υγιούς αναπτύξεως που τείνει να μεγιστοποιεί μακροπροθέσμως τις ωφέλειες για το κοινωνικό σύνολο, προϋποθέτει προγραμματισμένη δράση, συνειδητές επιδιώξεις από πλευράς πολιτείας και καθορισμό τουριστικών προτύπων υποταγμένων στις αναπτυξιακές επιλογές. Με την σειρά της η προγραμματισμένη δράση, η ένταξη με άλλα λόγια των κρατικών και ιδιωτικών πρωτοβουλιών σε συγκεκριμένο, συνειδητά επιλεγμένο πλαίσιο πολιτικής, σε συγκεκριμένη εικόνα μέλλοντος για την τουριστική βιομηχανία, απαιτεί όχι μόνο φαντασία και οραματισμό, αλλά και γνώση, η οποία με την σειρά της προϋποθέτει συνεχή και σοβαρή μελέτη όλων των διαστάσεων του προβλήματος που συνοπτικώς ονομάζομε: τουριστική ανάπτυξη.

Ίσως να εμπεριέχει στοιχεία υπερβολής, αλλά εμπεριέχει και στοιχεία αληθείας, ο ισχυρισμός ότι η ήκιστα ικανοποιητική κατάσταση, που παρατηρείται στον κλάδο του τουρισμού, από όποια οπτική γωνία και αν τον θεωρήσομε, δεν είναι άσχετη με την απουσία επαρκών βασικών μελετών. Ο έγκαιρος εντοπισμός των προβλημάτων, η οριοθέτηση ενδεχομένων παθογενών καταστάσεων όχι μόνο θα είχε υποκινήσει το ενδιαφέρον της πολιτείας για την αντιμετώπισή τους, αλλά και την στάση και τις ενέργειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας θα είχε επηρεάσει θετικώς. Πιστεύομε, ότι τα συμπεράσματα από την μελέτη σοβαρών προβλημάτων, όπως είναι η απασχόληση του εργατικού δυναμικού, το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών, η μακροχρόνια βιωσιμότητα του κλάδου και η διατήρηση αφθόρου του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, μπορούν να παράσχουν επαρκή

κώς ισχυρούς ερεθισμούς για έγκαιρη και ορθή ενεργοποίηση των φορέων ασκήσεως της οικονομικής πολιτικής.

Εν όψει των ανωτέρω και των καταστατικών προβλέψεων του ΙΤΕΠ, το πεδίο εντός του οποίου θα κινηθεί η ερευνητική προσπάθεια του Ινστιτούτου είναι αρκετά ευρύ. Προβλήματα, όπως η ανάδειξη του τουριστικού πλούτου της χώρας, η γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, η άμβλυνση της εποχικότητας, ο λειτουργικός προσδιορισμός των ορίων αρίστης σωρεύσεως τουριστικών δραστηριοτήτων στον χώρο κ.ο.κ., αλλά και η μελέτη προβλημάτων υποδομής, ανήκουν, εμπίπτουν στα ερευνητικά ενδιαφέροντα του Ινστιτούτου. Στο πεδίο ερευνητικού ενδιαφέροντος του Ινστιτούτου εμπίπτουν, επίσης, και προβλήματα που, ενώ φέρουν τον μανδύα του βραχυπροθέσμου, συνεπάγονται πολλάκις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις απροσδιόριστου μεγέθους.

Εκφράζεται η αισιόδοξη πρόβλεψη, ότι η ίδρυση και λειτουργία του Ινστιτούτου θα αποδειχθεί εξόχως δημιουργική πρωτοβουλία όχι μόνο ένεκα της συμβολής του στην κατανόηση των προβλημάτων του τουριστικού τομέα, αλλά και ένεκα της γενικότερης ερευνητικής εμπλοκής του στα καίρια προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ	7
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΙΤΕΠ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	13
1.1. Γεωγραφία.....	15
1.2. Πληθυσμιακές Εξελίξεις.....	15
1.2.1. <i>Περιφερειακή Κατανομή του Πληθυσμού και Βαθμός Αστικοποίησης .....</i>	<i>17</i>
1.3. Εξελίξεις στο Εθνικό Εισόδημα και το Ισοζύγιο Εξωτερικών Πληρωμών.....	22
1.4. Αγοραστική Δύναμη των Ρώσων Καταναλωτών.....	24
1.5. Εργασιακές Σχέσεις και Θεσμοθετημένος Χρόνος Διακοπών στη Ρωσία	25
1.6. Παράγοντες που δυσχεραίνουν την ανάπτυξη και τον εξερχόμενο τουρισμό.....	26
1.7. Το Πρόβλημα της Αναδιοργάνωσης του Ρωσικού Τραπεζικού Συστήματος.....	28
1.8. Το Πολιτικό Πρόβλημα	30
1.9. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις Πρώτου Κεφαλαίου	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΕΚΤΟΣ ΧΩΡΑΣ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	35
2.1. Εισαγωγή	37
2.2. Στατιστικά στοιχεία εξερχόμενου Ρωσικού τουρισμού.....	37
2.3. Προσδιοριστικοί Παράγοντες του Εξερχόμενου Ρωσικού Τουρισμού.....	42
2.4. Αξιοποίηση Ερευνητικών Ευρημάτων από άλλες Χώρες.....	43
2.5. Εκτίμηση (Πρόβλεψη) του Συνολικού Εξερχόμενου Ρωσικού Τουρισμού (αδιακρίτως χώρας προορισμού) για την Περίοδο 2002/2009	47
2.5.1. <i>Πρώτη Μέθοδος: Σχηματισμός Σεναρίων με Βάση την Εισοδηματική Ελαστικότητα.....</i>	<i>47</i>
2.5.2. <i>Δεύτερη Μέθοδος: Προβλέψεις με Βάση την Ανάλυση Παλινδρόμησης.....</i>	<i>49</i>
2.6. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις Δευτέρου Κεφαλαίου.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΡΩΣΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ	59
3.1. Εισαγωγή	61
3.2. Μεσογειακές Χώρες και Ρωσικός Τουρισμός.....	63
3.3. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις Τρίτου Κεφαλαίου.....	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΡΩΣΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	71
4.1. Εισαγωγή.....	73
4.1.1. Δυσκολίες πριν από το Ταξίδι	75
4.1.2. Μετά την Επάνοδο στη Ρωσία.....	76
4.2. Παράγοντες Ανταγωνιστικότητας μεταξύ Ελλάδας και Μεσογειακών Χωρών στην Προσέλκυση Ρωσικού Τουρισμού	77
4.2.1. Εγχώριες Τιμές και Συναλλαγματικές Ισοτιμίες.....	77
4.2.2. Άλλοι παράγοντες ανταγωνιστικότητας (εκτός των σχετικών τιμών).....	79
4.2.3. Προβλέψεις του Μελλοντικού Τουριστικού Ρεύματος προς την Ελλάδα	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ... 81	81
5.1. Εισαγωγή.....	83
5.2. Υποδομή για Εισερχόμενο Τουρισμό.....	84
5.3. Χώρες από τις οποίες Προέρχονται οι Εισερχόμενοι Τουρίστες.....	85
5.4. Επίδραση του Εισερχόμενου Τουρισμού στον Εξερχόμενο Ρωσικό Τουρισμό.....	85
5.5. Άλλα Είδη Ρωσικού Τουρισμού με Συγκριτικό Πλεονέκτημα για την Ελλάδα	87
5.5.1. Τουρισμός Πόλεων και Παραχείμασης.....	87
5.5.2. Θρησκευτικός και άλλα είδη Τουρισμού.....	87
5.6. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις Πέμπτου Κεφαλαίου	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΡΩΣΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	91
6.1. Εισαγωγή.....	93
6.2. Αναλυτική Παρουσίαση	94
6.2.1. Βόρεια Οικονομική Περιφέρεια (Αρχάγγελος)	94
6.2.2. Βορειοδυτική Οικονομική Περιφέρεια (Αγία Πετρούπολη)	95
6.2.3. Κεντρική Οικονομική Περιφέρεια (Περιφέρεια Μόσχας)	96
6.2.4. Οικονομική Περιφέρεια Ρονολζhsky.....	97
6.2.5. Περιφέρεια Βόρειου Καύκασου.....	98
6.2.6. Περιφέρεια Ουραλίων	99
6.2.7. Περιφέρεια Δυτικής Σιβηρίας.....	100
6.2.8. Περιφέρεια Ανατολικής Σιβηρίας	101
6.2.9. Οικονομική Περιφέρεια της Άπω Ανατολικής Ρωσίας.....	102

6.2.10.	Περιφέρεια Central Chernozemny	103
6.3.	Συμπερασματικές Παρατηρήσεις Έκτου Κεφαλαίου.....	104
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΣΤΗ ΡΩΣΙΚΗ ΑΓΟΡΑ		
7.1.	Το Marketing του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος.....	107
7.1.1.	Εισαγωγή.....	107
7.1.2.	Προβολή του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος στη Ρωσική Αγορά	107
7.2.	Επίλυση του Προβλήματος της Βίζας.....	111
7.3.	Προσέλκυση Θρησκευτικού Τουρισμού από τη Ρωσία	115
7.4.	Δημιουργία Ελληνικών Γραφείων Tour Operation στη Ρωσία	116
7.5.	Οργάνωση Ενημερωτικών (εκπαιδευτικών) Σεμιναρίων.....	117
7.6.	Οργάνωση Παιδικών Κατασκηνώσεων για Ρώσους Μαθητές..	117
7.7.	Συμπερασματικές Παρατηρήσεις Έβδομου Κεφαλαίου.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΡΩΣΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ		
8.1.	Γενικά Συμπεράσματα.....	121
8.2.	Προτάσεις Πολιτικής.....	124
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....		128

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1		
Πίνακας 1.	Ρωσικός Πληθυσμός.	18
Πίνακας 1.1.	Διασπρωμάτωση του Ρωσικού Πληθυσμού	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2		
Πίνακας 2.	Μεγάλες πόλεις της Ρωσίας (έτος: 2000)	21
Πίνακας 2.1.	Ρωσικός Εξερχόμενος Τουρισμός (ανά κατηγορία ταξιδιού)	40
Πίνακας 2.2.	Ρωσικός Εξερχόμενος Τουρισμός.....	41
Πίνακας 2.3.	Εισοδηματική Ελαστικότητα του Ρωσικού Εξερχόμενου Τουρισμού ..	44
Πίνακας 2.4.	Πρόβλεψη της Εξέλιξης του Ρωσικού Εξερχόμενου Τουρισμού.....	52
Πίνακας 2.5	Ρωσικός Τουρισμός κατά Χώρα Προορισμού.	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3		
Πίνακας 3.1	Εξερχόμενος Ρωσικός Τουρισμός.....	62
Πίνακας 3.2.	Αφίξεις Ρώσων Τουριστών στην Ελλάδα.....	66
Πίνακας 3.3.	Η Μεσογειακή Αγορά Ρωσικού Τουρισμού.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4		
Πίνακας 4.1.	Μεσογειακές Χώρες (Μη ΕΕ)	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		
Πίνακας 5.1.	Αλλοδαπός (εισερχόμενος) Τουρισμός (Inbound Tourism) στη Ρωσία..	88
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ		
Διάγραμμα 1.	Εξέλιξη Ρωσικού Πληθυσμού 1950 - 2050	17

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Η παρούσα μελέτη, εμπίπτει στο ετήσιο Πρόγραμμα Μελετών του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων. Η εκπόνησή της προτιμήθηκε, μεταξύ άλλων μελετών του Ινστιτούτου, διότι η Ρωσία αναπτύσσει μετά το 1998, σημαντικό οικονομικό δυναμισμό και, ως εκ τούτου, προβλέπεται να αναπτυχθούν τουριστικά ρεύματα προς διάφορες κατευθύνσεις και ιδιαίτερα προς τις μεσογειακές χώρες. Εάν κατά συνέπεια η Ελλάδα μπορέσει να ελκύσει ένα όσο γίνεται μεγαλύτερο μερίδιο από τον αναμενόμενο ρωσικό τουρισμό, τούτο θα συμβάλει τόσο στην ανάκαμψη της τουριστικής δραστηριότητας η οποία τελευταία έχει καμφθεί σε ανησυχητικό βαθμό, όσο και στην άμβλυση της εποχικότητας αφού δημιουργούνται ευκαιρίες όχι μόνο για τουρισμό διακοπών αλλά και για διάφορα άλλα είδη τουρισμού, όπως για παραχίμαση, τουρισμό πόλεων, θρησκευτικό τουρισμό και ως ένα βαθμό και αθλητικό χειμερινό τουρισμό.

Η μελέτη επιλαμβάνεται και της σπουδής θεμάτων που δυσχεραίνουν το ρωσικό εξερχόμενο, ή αλλοδαπό τουρισμό, όπως για παράδειγμα το πρόβλημα της visa Schengen και άλλα θέματα και προτείνονται μέτρα εξομάλυνσης των παρουσιαζομένων δυσκολιών. Μελετάται επίσης, η περιφερειακή διάσταση της Ρωσικής Δημοκρατίας και εξειδικεύονται οι Περιφέρειες ή Περιοχές εκείνες που μπορούν να δώσουν σημαντικά τουριστικά ρεύματα. Τέλος, εξειδικεύεται η γενικότερη πολιτική προώθησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στους Ρώσους τουρίστες.

Ευχαριστίες οφείλονται, πρωτίστως, στον Καθηγητή κ. Π. Παυλόπουλο για τη συνεχή συμπαράστασή του στο συγγραφέα της παρούσας μελέτης και του οποίου τα σχόλια επί ενός προγενέστερου σχεδίου μαζί με εκείνα ενός ακόμη ανωνύμου κριτή, συνέβαλαν στην καλύτερη παρουσίαση της μελέτης. Οι ευχαριστίες του συγγραφέα επεκτείνονται και σε δύο ακόμη συνεργάτες και συγκεκριμένα στην κυρία Σοφία Πανούση και στον κ. Β. Κωνσταντάρα για τη βοήθεια που προσέφεραν στο συγγραφέα τόσο στην εξεύρεση στοιχείων και σχετικών πληροφοριών όσο και σε θέματα τεχνικής φύσεως.

*Γεώργιος Χ. Κάτσος
Αθήνα, Ιούλιος 2004*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΙΤΕΠ

Οι παραδοσιακές ευρωπαϊκές χώρες προελεύσεως τουριστών για την χώρα μας, βασικώς χώρες-μέλη της ΕΕ, παρά την “απαρέσκεια” που εξεδήλωσαν για το ελληνικό τουριστικό προϊόν κατά τα τελευταία έτη, δεν παύουν να αποτελούν τους πυλώνες του ελληνικού τουρισμού από απόψεως ζητήσεως. Επίσης, τα περιθώρια αξιοποίησεως του μεγάλου αποθέματος δυνητικής τουριστικής ζητήσεως που διαθέτουν είναι μεγάλη, διότι: (α) η διεύρυνση της ΕΕ και η αναπτυξιακή δυναμική που θα προέλθει από αυτή, θα αυξήσει και τις δυνατότητες αντλήσεως τουριστών σε ποσότητα ικανή να ανακόψει την κατολίσθηση που βιώνει η τουριστική Ελλάδα τρεχόντως και να προσδώσει νέα αναπτυξιακή ώθηση, και (β) η ίδια η ΕΕ των 15 διαθέτει δυναμικό ζητήσεως μεγάλου μεγέθους, το οποίο παραμένει αναξιοποίητο.

Εξάλλου, οι υπερπόντιοι προορισμοί δεν προσφέρονται για επαναλαμβανόμενα ταξίδια, διότι αποτελούν πρωτευόντως πολιτισμικού-περιηγητικού τύπου τουριστικούς προορισμούς. Επομένως, το πρόβλημα της Ελλάδος πρωτίστως, αλλά και των λοιπών άμεσα ανταγωνιστριών χωρών (Ιταλία, Ισπανία), εντοπίζεται στους αναδυόμενους τουριστικούς προορισμούς της Μεσογείου. Οι προορισμοί αυτοί, ενδέχεται να μην διαθέτουν τον πλούτο των πολιτισμικών αλλά και φυσικών στοιχείων που διαθέτει η χώρα μας, διαθέτουν, όμως, τουριστικό προϊόν, η τιμή του οποίου υπολείπεται της αξίας του προϊόντος. Έχουν δε και το πιθανό πλεονέκτημα ότι το δυναμικό καταλυμάτων που διαθέτουν, καθώς και οι συμπληρωματικές υποδομές, είναι τεχνολογικά σύγχρονες, με ανέσεις που υπερβαίνουν τις προσδοκίες του μαζικού τουρισμού.

Το συναγόμενο συμπέρασμα είναι μάλλον απαισιόδοξο. Διότι θα απαιτηθεί μείζων προσπάθεια για την ανάκτηση της απωλεσθείσας φήμης μας στις παραδοσιακές ευρωπαϊκές πηγές προελεύσεως, αλλά και για την μερική εξουδετέρωση του πλεονεκτήματος που έχουν αποκτήσει οι νέοι προορισμοί. Με λίγα λόγια, ο ελληνικός τουρισμός έχει εισέλθει, εξαιτίας των πολλών αμαρτημάτων αυτού, σε δύσκολη φάση. Η εξασφάλιση νέων, μεγάλων δυνητικώς και δυναμικών πηγών προελεύσεως οφείλει να αποτελεί πρώτιστο χρέος της τουριστικής πολιτικής. Όπως δείχθηκε σε άλλη, αδελφή μελέτη του ΙΤΕΠ, οι υπερπόντιες

δυναμικές προελεύσεις είναι δύσκολο να αξιοποιηθούν μεσοπροθέσμως, περίοδο κατά την οποία πρέπει με πολλή φροντίδα να κτισθεί η τουριστική εικόνα της χώρας στις εν λόγω περιοχές. Προσλαμβάνει, επομένως, επιτακτικό χαρακτήρα η αξιοποίηση της δυναμικά μεγάλης, και μεσοπροθέσμως ικανής να δώσει λύση, ρωσικής αγοράς. Υπάρχουν προϋποθέσεις ευοδώσεως μιας τέτοιας προσπάθειας, η οποία πρέπει να αναληφθεί αμέσως.

Η μελέτη προσεγγίζει το ζήτημα του ρωσικού τουρισμού με προσοχή και διαλαμβάνει σκέψεις και ιδέες που θα μπορούσαν να βοηθήσουν, ώστε η ομόθρησκη Ελλάδα να αποτελέσει βαθμιαίως επιθυμητό και προτιμώμενο τουριστικό προορισμό, τουλάχιστον στο ίδιο επίπεδο με ανταγωνίστριες χώρες, οι οποίες ούτε παραδοσιακές “συγγενικές” σχέσεις διαθέτουν με την μεγάλη αυτή χώρα, αλλ’ ούτε πολιτισμικά στοιχεία ανταγωνιστικά προς τα ελληνικά διαθέτουν.

Η εκπόνηση και έκδοση αυτής της μελέτης χρηματοδοτήθηκε από την ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, προς τη Διοίκηση της οποίας εκφράζονται και από τις σελίδες αυτές θερμές ευχαριστίες. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, άλλωστε, έχει υπάρξει αρωγός του ΙΤΕΠ από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του και με την οικονομική της συμπαράσταση έχει συμβάλει ουσιαστικά στην υλοποίηση του ερευνητικού έργου του Ινστιτούτου.

Η ενθάρρυνση του ΙΤΕΠ από χειρονομίες, όπως αυτές της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, αποτελεί πηγή αισιοδοξίας αλλά και ευθυνών, που πιστεύουμε ότι θα εξακολουθήσουν να λειτουργούν δυναμικά.

*Παν. Γ. Παυλόπουλος
Αθήνα, Μάρτιος 2005*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η έρευνα των δυνατοτήτων της Ρωσικής Δημοκρατίας να δημιουργήσει ρεύματα εξερχόμενου τουρισμού (outbound)¹, δηλαδή, τουρισμού των Ρώσων πολιτών στην αλλοδαπή στο άμεσο και απώτερο μέλλον, από τα οποία θα μπορούσε να επωφεληθεί και η Ελλάδα. Ερευνώνται ως εκ τούτου η σημερινή κατάσταση και οι μελλοντικές προοπτικές της ρωσικής οικονομίας, πράγμα που συναρτάται με την ανάπτυξη του εθνικού εισοδήματος και τη βελτίωση της ισοκατανομής του² αλλά και παράγοντες που αναμένεται να βελτιώσουν την τουριστική τάση των Ρώσων, ή άλλοι που αναμένεται να παίξουν αρνητικό ρόλο στην εξέλιξη του εξερχόμενου ρωσικού τουριστικού ρεύματος.

Τέλος, επιχειρήθηκε η διαμόρφωση προτάσεων πολιτικής η εφαρμογή της οποίας θα φέρει την Ελλάδα σε πλεονεκτικότερη θέση μέσα στην ομάδα των σκληρά ανταγωνιζόμενων μεσογειακών χωρών. Σημειώνεται ότι οι περισσότερες από αυτές τις χώρες δεν απαιτούν βίζα Schengen και ως εκ τούτου προτιμώνται από ένα μεγάλο πλήθος Ρώσων και άλλων τουριστών με αποτέλεσμα ο μελλοντικός ανταγωνισμός μεταξύ αυτών των χωρών και της Ελλάδας να αναμένεται ότι θα είναι έντονος.

Τονίζεται, επίσης, ότι το ενδιαφέρον μας στην παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε πρωτίστως στην κατηγορία εκείνη τουριστών που ήδη έχουν ή αποκτούν επαρκές εισόδημα (διακριτικό εισόδημα)² για να δαπανήσουν προς ικανοποίηση των τουριστικών τους επιθυμιών και αναγκών. Φυσικά και οι άλλες κατηγορίες τουριστών ενδιαφέρουν και ως ένα βαθμό λαμβάνονται υπόψη, όπως, π.χ. τα άτομα που επιθυμούν να επισκεφτούν συγγενείς και φίλους, τα άτομα που ταξιδεύουν για επαγγελματικούς σκοπούς, για συμμετοχή σε συνέδρια, για άθληση,

---

¹ Οι όροι “εξερχόμενος” και “αλλοδαπός” τουρισμός είναι ταυτόσημοι με την έννοια του τουρισμού των πολιτών μιας χώρας στην αλλοδαπή.

² Διότι το εισόδημα είναι ο κύριος προωθητικός παράγοντας της τουριστικής δραστηριότητας των ατόμων.

για παραχείμαση, κ.τ.λ., διότι και αυτές οι κατηγορίες ατόμων δια των δαπανών τους προσπορίζουν οφέλη στις τουριστικές επιχειρήσεις και στη χώρα προορισμού.

Επίσης, δεν διαφεύγει από την προσοχή μας το γεγονός ότι μια κατηγορία τουριστών που θα δημιουργήσει προοπτικές για **μελλοντικό ρωσικό τουρισμό στην Ελλάδα** είναι και οι νεαροί Ρώσοι (μαθητές, σπουδαστές, κ.τ.λ.) που δεν διαθέτουν σήμερα επαρκές ίδιο εισόδημα και ως εκ τούτου οι περισσότεροι από αυτούς κάνουν διακοπές σε κατασκηνώσεις (μαθητές), ή σε camping και ενοικιαζόμενα φθηνά δωμάτια, ενώ αρκετοί περιφέρονται με το «σακίδιο» στην πλάτη (backpackers). Ένας αριθμός από αυτούς τους τουρίστες θα αποτελέσει τον μελλοντικό «τουρίστα περιωπής» και θα αποτελέσουν αυτοί τον καλύτερο «πρόξενο» της Ελλάδας στη Ρωσία, καθώς περιηγούμενοι τη χώρα μας και γνωρίζοντας τις φυσικές καλλονές της, τον πολιτιστικό και αρχαιολογικό πλούτο της και το πνεύμα φιλοξενίας του λαού της, θα τη διαφημίσουν (ή δυσφημίσουν) μετά την επάνοδό τους στη Ρωσία. Καθώς, λοιπόν, ο εξερχόμενος ρωσικός τουρισμός ευρίσκεται «εν τη γενέσει» του, αποτελεί επιτακτική ανάγκη η επίδειξη εκ μέρους των αρμοδίων φορέων (ιδιωτικών και μη) της προσήκουσας προσοχής και ενδιαφέροντος για την προώθηση και του τουρισμού των ατόμων αυτής της κατηγορίας.

Τέλος, επισημαίνεται ότι στη μελέτη γίνονται προτάσεις⁴ για ανάπτυξη του θρησκευτικού ρωσικού τουρισμού, καθώς ο θρησκευτικός/μουσειακός πλούτος της χώρας μας παρουσιάζει σημαντικό ενδιαφέρον ιδιαίτερα για τους Ρώσους οι οποίοι ως θρησκευτικά ομόδοξοι, ήδη επιδεικνύουν ενδιαφέρον για επίσκεψη ιερών ναών, μονών και Μουσείων θρησκευτικού περιεχομένου.

---

³ Εισόδημα που απομένει μετά την ικανοποίηση των βασικών αναγκών π.χ. διατροφής, υγείας, εκπαίδευσης, κ.τ.λ.

⁴ Η σημαντικότερη από τις οποίες είναι, ειδικά για το θρησκευτικό τουρισμό, η άμβλυνση των περιορισμών που επιβάλλει η συνθήκη Schengen, με σκοπό τη διευκόλυνση των Ρώσων τουριστών που επιθυμούν να (και δηλώνουν ότι θα) εισέλθουν για θρησκευτικό τουρισμό.